

25. april 2007

Yngvar Lundh: Handlingsparadokset

Fra å være blant Europas fattigste land har Norge beveget seg til å bli regnet som et av de rikeste. Vi opplever en bredt fordelt velstand som kanskje er enestående, og det her i et av verdens fredelige hjørner. Stor takk skylder vi de generasjoner som har gjort dette mulig. Det har skjedd gjennom godt arbeide og utnyttelse av naturens særlig rike ressurser her. Systematisk er viten utnyttet om natur, teknikk, økonomi og politikk, ved imponerende ferdigheter og mestring.

Det å kunne tøyse en slik ny rikdom er langt fra noen selvfølge. Hittil har den såkalte handlingsregelen hindret de helt store problemer som kunne ha vært følgene av nyrikdommen. Den enorme rikdom staten henter inn investeres i virksomheter langt fra Norges land. Paradokset er at vi samtidig opplever ”offentlig fattigdom”.

Mens den jevne nordmann har stor og økende romslighet i sin daglige økonomi lider offentlige oppgaver av mangler. På flere slike områder vil Norge neppe kunne betegnes som særlig velstående. Eksempelvis nevnes ofte veier, forskning, eldreomsorg, medisinsk utstyr, skoler. Listen kan bli lang. Det er lett å se at situasjonen betyr et økende press på våre politikere – ja selv om handlingsregelen kanskje allerede er for svak, kan den allikevel bli opphevet eller omgått som følge av at den offentlige fattigdom vil bryte sine bånd. Selv avkastningen av våre utenlandske investeringer kan bli for stor og forbruket lite helbredsbevarende.

Den dag da regelen brister for presset kan meget skje. Mange gode formål mangler støtte på grunn av pengemangel. Regelen er god, egentlig ikke fordi vi trenger å spare til pensjoner. Den egentlige grunn er vel at vårt demokratiske styre ikke makter å forvalte rikdommen på en mer nyansert måte enn å ”sende den langt vekk”. De normale budsjettprosesser ville ikke kunne motstå de utallige gode formål. Det ville blitt et hektisk politisk liv den dag regelens stengsler var brutt.

Faren for det er reell. Et spørsmål er derfor: Trenger vi et spesielt regime til å forvalte formuen? Dagens forvaltning fungerer åpenbart bra med hensyn på de gjeldende krav. De gjelder avkastning, sikkerhet, etiske spørsmål og korrupsjonsfare. Et nytt krav kunne være: Enkelte investeringer skal kunne gjøres her hjemme på en måte som ikke er inflasjonsdrivende og allikevel avhjelper offentlig fattigdom. Mange ideer nevnes til det. Burde ikke disse diskuteres grundig på et forsvarlig teoretisk grunnlag? Det måtte gjelde både hvordan til hva, og ikke minst – hvordan kunne i så fall et enda sikrere handlingsregime innføres: Sikrere blant annet fordi presset for å bryte det er mindre. Hvilke lover, institusjoner – hvilket regime – ville kunne håndtere det?

Våre etterkommere skulle få et enda mer velfungerende land. Et slikt hjemlig ”pensjonsfond” i form av et mer effektivt, kreativt og produktivt, mindre råvarebasert land kunne være ønskelig. Pensjoner som bare er avkastning fra fjerne lands forvaltning av våre penger burde kanskje ikke bli for dominerende. Mange viktige oppgaver ville i dag ikke bli gjort uten innvandrere. Hvilke slike arbeidsoppgaver kunne håndteres med tilfredshet av fremtidens nordmenn? Langt færre av dem vil være ”nye nordmenn”. Mange spørsmål kunne trenge en forsvarlig akademisk behandling i stedet for å bli utsatt til de blir kriser eller overlatt til mer tilfeldige politiske stemningsbølger. *ƒ*